

Útvar StB pro boj proti sionismu

Potírání sionismu jako nástroje mezinárodního imperialismu a antikomunismu

ONDŘEJ KOUTEK

S výrazným přispěním ideologického vlivu Sovětského svazu a jeho vnitřní i mezinárodní politiky zakořenila v komunistickém režimu v Československu již od počátku padesátých let představa, že sionismus představuje kontrarevoluční ideologii, která slouží mezinárodnímu imperialismu a antikomunismu. Samotná idea židovského národa byla vnímána jako uměle vytvořený a nevědecký mýtus založený na v podstatě rasistických východiscích.¹ Uvedené pojetí ve zkratce shrnula Komunistická strana Izraele prohlášením, že výchozím odrazovým bodem činnosti sionismu je zuřivý, nesmiřitelný, totální boj s komunismem jako ideologií a socialismem jako společenským zřízením.² Tato myšlenka se opírala i o některé teze pronesené na adresu židovství, antisemitismu a sionismu oslavovanými klasiky marxismu-leninismu.³

Na tomto ideovém základě vznikla poptávka, aby Státní bezpečnost podrobně sledovala židovské obyvatelstvo, neboť bylo podezříváno z tzv. prionistického zaměření, a tedy i z podvratné činnosti nejen proti socialistickému zřízení v Československu, ale proti celé socialistické soustavě. Všichni Židé tak byli z hlediska komunistického režimu náchylní k „židovskému buržoaznímu nacionalismu“ a „ideologické diverzi“. StB se proto zároveň obávala, že by se z řad židovské komunity mohli rekrutovat spolupracovníci

špionážních služeb Izraele, USA a dalších západních zemí. Z těchto důvodů se komunistická tajná policie rozhodla, že je třeba systematicky mapovat a průběžně sledovat všechny Židy, a věnovala též mimořádnou pozornost židovským náboženským obcím na území Československa.⁴

Zrod státobezpečnostního antisemitismu (1951–1953)

První kontrarozvědný útvar Státní bezpečnosti zaměřený na sledování domácího židovského obyvatelstva

v rámci boje proti sionismu vznikl v polovině roku 1951 jako tzv. referát „sionisté“. Byl začleněn do 1. oddělení II. sektoru Velitelství Státní bezpečnosti (V StB), jež se současně zabývalo údajnými trockisty, buržoazními nacionalisty a nepřáteli ve straně. V říjnu 1951 je jako jeho velitel doložen ppor. Miloslav Kukla.⁵ Pro úplnost je třeba doplnit, že již tehdy existoval vedle referátu „sionisté“ zařazeného do II. sektoru, který se specializoval na boj proti vnitřnímu protivníkovi, i „izraelský“ referát v rámci I. sektoru Velitelství StB, určený ke kontraroz-

1 Toto pojetí sionismu blíže rozvádí např. KOLÁR, František Jaromír: *Sionismus a antisemitismus*. Svoboda, Praha 1970; IVANOV, Jurij: *Sionismus*. Svoboda, Praha 1970; MEŠČERJAKOV, Viktor – SERGEJEV, Sergej: *Sionismus. Přehled dějin, ideologie a politiky*. Svoboda, Praha 1980; *Ideológia a prax medzinárodného sionizmu*. Pravda, Bratislava 1982; ČERNÝ, Pavel (ed.): *Historie a politika mezinárodního sionismu a judaismu. Výběr studií a statí k problematice minulého i současného působení sionismu a judaismu v mezinárodně politické, ideologické, ekonomické a kulturní oblasti*. Horizont, Praha 1982; LILIENTHAL, Alfred M.: *Sionismus*. Orbis, Praha 1988. Pokud se v tomto článku uvádí výraz „sionismus“, je vždy použit právě v tomto kontextu a interpretaci.

2 IVANOV, Jurij: *Sionismus*, s. 155.

3 MARX, Karel – ENGELS, Friedrich – LENIN, Vladimír Iljič: *O židovské otázce*. Svoboda, Praha 1975.

4 K systematickému mapování židovského obyvatelstva podrobněji KOUTEK, Ondřej: *Akce „Pavouk“*. Evidování židovského obyvatelstva Státní bezpečností za normalizace v tomto čísle.

5 DVORÁKOVÁ, Jiřina: *Státní bezpečnost v letech 1945–1953. Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek*. ÚDV, Praha 2007, s. 184–185.

vědné ochraně proti Izraeli.⁶ Tato dvojkolejnost trvala až do začátku roku 1962.

Velký vliv zde měli sovětsští poradci (zejména Boris Jesikov a Alexej Besčasnov), kteří podněcovali u příslušníků StB antisemitské tendence. Neustále připomínali hrozbu mezinárodního spiknutí židovského imperialismu a varovali, že Židé všechno ovládnou.⁷ To se záhy výrazně projevilo v rámci přípravy procesu s „vedením protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským“, jenž byl označen za agenta mezinárodního židovstva v dělnickém hnutí. Sovětsští poradci již během výslechů trvali na tom, aby se v hlavičce protokolů podepisovaných vyšetřovanými uváděla navzdory jejich nesouhlasu místo české židovská národnost.⁸ Antisemitská koncepce tohoto monstrprocesu vycházela nejen z vnitřní motivace domácího komunistického režimu, ale do značné míry i ze zahraničněpolitických záměrů Sovětského svazu, usilujícího o završení diplomatické roztržky se státem Izrael.

Jedním z hlavních hybatelů rozpracování problematiky sionismu v rámci komunistické kontrarozvědky byl v té době Andrej Keppert, jenž nastoupil k StB v únoru 1951 rovnou do funkce zástupce nového velitele II. sektoru štržm. Jaroslava Millera.⁹ Pravděpodobně již na konci druhé světové války byl naverbován jako sovětský agent a nyní svými výraznými antisemitskými projevy

Antonín Prchal

Foto: ABS

v koordinaci se sovětskými poradci ovlivňoval politické smýšlení v celé Státní bezpečnosti. Keppertova nenávisť k Židům se stala pověstnou, jeho leitmotivem bylo údajně heslo *Židi ven ze všech funkcí*. Sami jeho kolegové z tajné policie o něm prý říkali, že *když vidí někoho s velkým nosem, zakládá na něj vyšetřovací svazek*.¹⁰

V červnu 1952 se Velitelství Státní bezpečnosti přejmenovalo na Hlavní správu (HS) StB a z II. sektoru se stal její II. odbor. Koncem září 1952 nastala reorganizace, na jejímž základě se dosavadní 1. oddělení II. odboru Hlavní správy StB rozdělilo na dva menší útvary. Vzniklo tak oddělení 1

pro boj proti trockistům a nepřátelům ve straně a oddělení 1A, jež tvořil referát 2013 (buržoazní nacionalisté) a 2014 (sionisté). Oby tyto referáty vedl Andrej Keppert, který byl na podzim 1952 jmenován zástupcem náčelníka II. odboru HS StB. V rámci tohoto svého zaměření podléhal Keppert přímo náčelníkovi HS StB škt. Jaroslavu Millerovi a náměstkovi ministra národní bezpečnosti mjr. Antonínu Prchalovi. Na regionální úrovni byly zřizovány sionistické referáty 2014 v rámci 2. odborů krajských velitelství (KV) StB.¹¹

Státní bezpečnost věnovala velkou pozornost členům likvidovaných sionistických organizací, které v Československu do té doby oficiálně působily. Palestinský úřad, Ústřední svaz sionistický a další související spolky byly výslovně označeny za nepřátelské lidově demokratickému zřízení. Celá řada jejich představitelů byla v letech 1951–1952 pozatýkána a začalo se připravovat několik skupinových soudních procesů. Známý je zejména případ sionistických aktivistů Šimona Ornsteina, Ervína Steinerja, Mikuláše Sterna a dalších, kteří byli odsouzeni k mnohaletým trestům.¹² Vyostřená protizidovská atmosféra se citelně projevila i tím, že byl v listopadu 1952 vypovězen ze země izraelský vyslanec Arje Leon Kubovy jako údajný nepřátelský špion. Stalo se tak na základě vynucené výpovědi izraelského občana Mordechaje Orena, kterého StB zatkla již v únoru 1952.¹³

6 Tamtéž, s. 183.

7 KAPLAN, Karel: *Nekrvavá revoluce. Mladá fronta*, Praha 1993, s. 362; TÝŽ (ed.): *StB o sobě. Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*. ÚDV, Praha 2002, s. 106n.

8 KAPLAN, Karel (ed.): *StB o sobě*, s. 118.

9 DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Státní bezpečnost v letech 1945–1953*, s. 184.

10 HEJL, Vilém: *Zpráva o organizovaném násilí*. Univerzum, Praha 1990, s. 80.

11 DVOŘÁKOVÁ, Jiřina: *Státní bezpečnost v letech 1945–1953*, s. 197–199; FROLÍK, Jan: Ještě k nástinu organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948–1989. In: *Sborník archivních prací*, roč. LII, č. 2. Odbor archivní správy MV, Praha 2002, s. 383.

12 ABS, f. Velitelství Státní bezpečnosti (310), sign. 310-9-5, Přehled o stavu hlavních případů, vyšetřovaných v Ruzyni, ze dne 6. 5. 1953; ARAVA-NOVOTNÁ, Lena: Od antisemitismu k antisionismu: Československo po roce 1948. In: MACHAČOVÁ, Helena (ed.): *První pražský seminář. Dopady holocaustu na českou a slovenskou společnost ve druhé polovině 20. století*. Varius Praha – Spolek akademiků Židů o. s., Praha 2008, s. 92.

13 Viz studie v tomto čísle HABERMAN, Tomáš: *Souzen bude sionismus. Procesy se Šimonem Ornsteinem a spol. a s Mordechajem Orenem*.

Aktivity vnitřního zpravodajství III. správy MV (1953–1961)

Po sloučení ministerstva národní bezpečnosti (MNB) a ministerstva vnitra (MV) a reorganizaci Státní bezpečnosti v říjnu 1953 převzala agendu boje proti sionismu nově vytvořená III. správa MV určená pro vnitřní zpravodajství, konkrétně 2. oddělení jejího I. odboru. Náčelníkem tohoto oddělení se stal por. Josef Stehno. Současně se v rámci 4. oddělení V. odboru II. správy MV komunistická kontrarozvědka speciálně zaměřila i na sledování „vnějšího nepřitele“ v podobě izraelského zastupitelského úřadu.¹⁴ Od října 1954 je v rámci III. správy MV doložena existence zvláštního objektového svazku „Sionisté“, který StB rozpracovávala až do května 1968, kdy byl archivován.¹⁵ V průběhu padesátých let byly postupně vytvořeny objektové svazky k problematice sionistů také na některých krajských správách MV (v květnu 1956 v Brně, v červnu 1958 v Ústí nad Labem, Hradci Králové, Ostravě a Gottwaldově, v dubnu 1960 také v Plzni), a dokonce i na několika okresních odděleních (OO) MV. Sionistické problematice se samozřejmě

již v padesátých letech intenzivně věnovala také Krajská správa (KS) MV v Praze, která v září 1958 zavedla objektový svazek na Židovskou náboženskou obec v Praze.

Značnou pozornost věnovala StB v druhé polovině padesátých let činnosti organizace American Jewish Joint Distribution Committee (Joint), která charitativně podporovala židovské náboženské obce i jednotlivce v ČSR. V letech 1954–1957 probíhala celostátní akce „Dana“, v jejímž rámci tajná policie sledovala činnost židovských obcí a mapovala distribuční kanály sociální pomoci. Tato operace vyvrcholila zatčením desítek osob po celé zemi a vyústila do mnoha menších soudních procesů v jednotlivých krajích. Jednalo se převážně o starší Židy, kteří byli finančně podporováni prostřednictvím izraelské ambasády v Praze z finančních prostředků Jointu a dalších židovských organizací.¹⁶ Osoby, jež byly napojeny na Joint, podléhaly podle rozkazu ministra vnitra č. 1/1959 evidenci Státní bezpečnosti jako tzv. bývalí lidé, kteří byli považováni za nebezpečné lidově demokratickému zřízení a jejichž pohyb, pohyb a činnost proto bylo třeba sledovat.¹⁷

Kontrarozvědka proti Izraeli (1962–1969)

Plošné sledování Židů jakožto sionistické báze v Československu bylo pozastaveno v roce 1962 a po celá šedesátá léta se tento „zákaz obecného rozpracování“ osob židovského původu přísně dodržoval.¹⁸ Do té doby nashromážděné materiály byly předány do archivu ÚV KSČ a následně údajně využity jako součást podkladů pro tzv. barnabitskou komisi (později StB litovala, že tímto způsobem přišla o důležité „materiály státobezpečnostního charakteru“).¹⁹ Změna přístupu Státní bezpečnosti se odrazila i v tom, že v lednu 1962 byla problematika sionismu převedena z III. správy MV určené pro boj proti vnitřnímu nepříteli na II. správu MV, což bylo označení pro kontrarozvědku zaměřenou proti vnějšímu protivníkovi. Problematika sionismu tak předběhla vývoj, neboť k úplnému organizačnímu sloučení vnitřní a vnější kontrarozvědky do jednotné Kontrarozvědné správy MV (označované jako II. správa MV) došlo až od 1. ledna 1964.²⁰ V letech 1962–1969 se sledování židovského obyvatelstva věnovala 4. oddělení 5. odboru

14 FROLÍK, Jan: *Ještě k nástinu organizačního vývoje státobezpečnostních složek Sboru národní bezpečnosti v letech 1948–1989*, s. 397 a 401. Organizační strukturu a činnost III. správy MV popisuje též KOUDELKA, František: *Státní bezpečnost 1954–1968. Základní údaje*. ÚSD AV ČR, Praha 1993.

15 Od 7. 10. 1954 se jednalo o objektový svazek reg. č. 64, který byl 10. 6. 1958 převeden do nového objektového svazku reg. č. 53 – báze izraelského vyslanectví v Praze. Viz *Seznam objektových svazků vedených v registračních protokolech StB*, <http://www.abscr.cz/cs/vnitro> (citováno k 31. 3. 2017). Část tohoto objektového svazku se nakonec dochovala v rámci Archivu bezpečnostních složek. ABS, f. Historický fond MV (dále jen MV-H), a. č. H-711 – Akce SINAJ, kde je též popsána jeho struktura a obsah v záznamu z 18. 4. 1968.

16 ŠMOK, Martin: Každý žid je sionista a každý sionista je špion! Příběh distribuce sociálních podpor. *Paměť a dějiny*, 2011, roč. 5, č. 4, s. 36–37; BUMOVÁ, Ivica: Sionismus a židovský nacionalismus na Slovensku – východiská (1948–1970). In: SOUKUPOVÁ, Blanka – POJAR, Miloš (eds.): *Židovská menšina v Československu v letech 1956–1968. Od destalinizace k Pražskému jaru*. Židovské muzeum v Praze, Praha 2011, s. 115.

17 ABS, f. Organizační a vnitřní správa FMV – IV. díl (dále jen A 6/4), inv. j. 684, RMV ČSR č. 1/1959 z 3. 1. 1959, Instrukce o evidenci „bývalých lidí“ a jiných osob nebezpečných lidově demokratickému zřízení.

18 Viz např. ABS, f. MV-H, a. č. H-711 – Akce SINAJ, Návrh k realizaci dalšího opatření podle schváleného návrhu v izraelské problematice, 27. 6. 1967. Skutečnost, že StB v té době nechápala tzv. sionisty jako specifickou nepřátelskou skupinu obyvatelstva, která by měla být evidována a systematicky sledována, dokládá směrnice o nepřátelských osobách z roku 1964, jež sionismus vůbec nezmiňuje. Viz ABS, f. A 6/4, inv. j. 935, RMV ČSSR č. 10/1964 z 17. 2. 1964 Směrnice k evidování nepřátelských osob.

19 Viz např. ABS, f. Vysoká škola Sboru národní bezpečnosti (dále jen VŠ SNB), NOVÝ, František: *Význam a úloha prověrky osob židovské etnicity a jejich mapování pro činnost čs. kontrarozvědky v boji proti sionismu a židovskému buržoaznímu nacionalismu*. Diplomová práce. VŠ SNB, Praha 1984, s. 38. Tzv. barnabitská komise byla vytvořena v roce 1963 zejména za účelem přezkoumání případů některých komunistických činitelů obviněných v padesátých letech z buržoazního nacionalismu.

20 ABS, f. A 6/4, inv. j. 925, RMV ČSSR č. 46/1963 Vytvoření jednotné kontrarozvědky v MV.

II. správy MV (od 24. března 1966 nazývané II. správa HS StB), vedené nadále kpt. Josefem Stehnem, jehož posléze ve funkci náčelníka oddělení nahradil mjr. Dostál.

Státní bezpečnost se poté soustředila spíše na kontrarozvědnu ochranu před izraelskou rozvědkou, zejména na sledování kontaktů izraelských vyslanectví v Praze, Vídni, Bukurešti a Bělehradě s židovským obyvatelstvem v ČSSR. Současně se velmi zajímala o vystěhovalectví československých Židů do Izraele, které díky jisté liberalizaci příslušných pravidel začalo postupně sílit.²¹ Velkou pozornost věnovala StB kupříkladu v letech 1963–1966 druhému tajemníkovi izraelské ambasády v Praze Karlu Jaaronovi a poté i jeho nástupci Jicchaku Šalevovi, kteří se organizačně podíleli na židovské emi-

graci z Československa.²² Přelomem bylo přerušování diplomatických styků mezi ČSSR a Izraelem a vypovězení všech izraelských diplomatů z Prahy. Tento krok souvisel s vyhrocením mezinárodní situace po šestidenní válce vedené v červnu 1967, kterou komunistická propaganda označovala jako izraelskou agresi. Po zrušení vyslanectví Státu Izrael v Praze se československá tajná policie přeorientovala na důkladný monitoring aktivit Jointu a poboček mezinárodních židovských organizací Hebrew International Aid Society (HIAS) a Jewish Agency for Israel (SOCHNUT) v Rakousku, všímala si jejich spojení na vedoucí představitele pražské židovské obce. Podle Státní bezpečnosti se totiž tyto tři asociace snažily systematicky podněcovat Židy k emigraci z Československa.²³

V březnu 1969, v rámci organizačních změn souvisejících s federalizací útvarů Státní bezpečnosti, formálně převzaly izraelskou rozvědku a související židovskou problematiku 4. odbor Správy „R“ II. správy Federální správy zpravodajské služby (FS ZS), do jehož čela byl jmenován mjr. Jiří Čermák, a 3. odbor Hlavní správy StB ČR vedený mjr. Vladimírem Frejčíkem. Fakticky ovšem došlo k dotvoření této struktury a přijetí agendy novými útvary postupně během následujících měsíců.²⁴

Návrat státobezpečnostního antisemitismu (1970–1974)

Na jiném místě v této revue je v článku o akci „Pavouk“ podrobněji popsáno, jakým způsobem hodnotila StB období Pražského jara. V letech

Osobní a signální svazky a počty tajných spolupracovníků v problematice sionismu na X. správě FMV/SNB a Správách StB

Rok	Sionismus																							
	X. správa			Praha			České Budějovice			Plzeň			Ústí nad Labem			Hradec Králové			Brno			Ostrava		
	osobní	signál.	TS	osobní	signál.	TS	osobní	signál.	TS	osobní	signál.	TS	osobní	signál.	TS	osobní	signál.	TS	osobní	signál.	TS	osobní	signál.	TS
1974	3	6	16	3	-	12	-	2	1	-	1	14	1	2	3	-	-	8	-	2	10	-	2	9
1975	3	5	17	3	1	13	-	2	2	-	4	17	1	1	5	-	2	8	-	1	13	-	1	11
1976	3	10	21	3	1	11	-	1	3	-	4	16	-	-	7	-	2	8	-	1	16	-	3	12
1977	3	13	20	4	3	10	-	1	4	1	3	17	-	-	9	1	2	7	-	-	14	-	4	12
1984	?	?	39	?	?	10	?	?	4	?	?	25	?	?	10	?	?	7	?	?	9	?	?	17
1987	1	5	34	2	1	8	-	1	4	-	1	20	-	-	6	-	2	7	-	-	5	-	-	9
1988	1	5	34	2	-	8	-	1	4	-	1	20	-	-	7	-	2	7	-	-	5	-	-	9

Údaje čerpány z ABS, f. Statisticko-evidenční odbor FMV - II. díl (A 31/2), inv. j. 157–176, Statistické přehledy kontrarozvědky 1974–1988.

21 ABS, f. MV-H, a. č. H-711 – Akce SINAJ.

22 IVANOV, Jurij: *Sionismus*, s. 159.

23 ABS, přír. Brno, Zpráva o činnosti Správy StB v Brně za rok 1968 z 2. 1. 1969.

24 K organizačním a kompetenčním problémům v počátcích federalizované struktury StB viz ŽÁČEK, Pavel: *ŠtB na Slovensku za „normalizácie“*. *Agónia komunistickéj moci v zvodkách tajnej policie*. Ministerstvo spravodlivosti SR, Oddelenie pre dokumentáciu zločinov komunizmu, Bratislava 2002, s. 24–25.

X. SPRÁVA SNB
operativní útvar StB

Schvaluji: *Máček* plk. X.S.SNB
plk. Zdeněk WIEDERLECHNER

Čj.: *VA-00245/4-1/15*

Přílohy: _____

(Pevnost, hodnost a příjmení se vypisuje sél
krojem)

Dne _____

PRISNĚ TAJNĚ! *Zaps do kartoték*
Jan 2. 11. 1985

Ev. číslo: * **010787**

Návrh na sledování

Záedm o sledování v akci (krycí název) *JAN - A*

číslo a druh svazku *10130 - osobní*

důvod rozpracování *prozionistická angažovanost*

po dobu *1* dná, počínaje dnem *26.1.1985* od *6,30* hod. hodin

Jméno *Daniel* příjmení *MAYER* narozen *12.8.1957*

národnost *česká* st. příslušnost *ČSSR* stav *svobodný*

zaměstnán *oblastní rabín ČSR*

majitel vozidla SPZ _____ typ _____ garáduje _____

bytem *Praha 5, Holečkova 69*

Za akci odpovídá a osobně projedná s. *Petránek*

bude k dosažení na telefonní lince *465* sekret *266*

Zastupuje s. *GRNÁČ* a. telefonu *543*

Důvod a cíl sledování: *Důležité údaje pro přípravu sledování, předcházení, zabránění, odhalování a dokumentaci trestné činnosti vzhledem na dosažení cíle sledování, zejména předpokládané činnosti osoby, známé nebo předpokládané styky, rod. příslušníci ap.*

Kontrola objektu je prováděna z důvodů *konspirativního* zajištění realizace *ZTÚ DIAGRAM*.

Předpokládá se odchod z uvedeného bydlíště do objektu *R ŽNO ČSR* v Praze 1, *Maislova 18* a účast na *bohoslužbách*.

Podpis operativního pracovníka *upr. Petránek*

Doporučují: *VSR 1. oddělení* dne *14. 1. 1985*
npor. HÁJEK Roman
náčelník 4. oddělení dne _____
plk. BENEŠ Josef dne *14. 1. 1985*

(Uvádí se funkce, hodnost, jedno a příjmení)

MV č. skl. 880

Návrh na sledování agenta „Jana“ (Daniela Mayera, oblastního rabína ČSR), leden 1985

Foto: ABS

1968–1969 začali podle jejího názoru údajní sionisté připravovat kontrarevoluční spiknutí za účelem svržení socialistického zřízení v Československu. Komunistická kontrarozvědka proto litovala, že se v uplynulých letech nesledovala otázka židovského původu. Podle ní bylo zapotřebí

opět věnovat problematice sionismu intenzivnější pozornost. V únoru 1970 bylo rozhodnuto, že je nutné vytvořit podmínky k vypracování plánů společného postupu Hlavní správy StB ČSR a Federální správy zpravodajské služby v boji proti izraelské rozvědce a jejím domácím pomahačům. Sou-

částí rozkazu ministra vnitra ČSSR č. 44 z 30. září 1970 byl pokyn, že evidování a rozpracování nepřátelských osob mají podléhat také *představitelům sionistického hnutí, u nichž byla zjištěna aktivní činnost nebo spojení s protisocialistickými a antikomunistickými silami doma i v zahraničí.*²⁵

Na krajských správách StB se „sionistické“ agendě věnoval vždy pouze jeden operativní pracovník, jehož pracovní náplň v operativní oblasti byla ovšem mnohem širší, takže se sledování židovského obyvatelstva rozhodně nevěnoval na plný úvazek. Výjimkou byla Správa StB Praha, kde byli na židovsko-izraelskou problematiku vyčleněni dva operativci. Celkově byla tato situace hodnocena jako zcela nedostatečná a kritizována byla i nízká úroveň stávající agenturní sítě v rámci židovské komunity.²⁶

Po další reorganizaci Státní bezpečnosti byla v lednu 1971 zrušena Federální správa zpravodajské služby a vznikla Hlavní správa kontrarozvědky neboli II. správa FMV. Od 19. ledna 1971 se problematikou sionismu a trockismu zabývalo 3. oddělení 1. odboru II. správy FMV, jehož náčelníkem byl jmenován mjr. František Slabý. V dubnu 1973 pak byl tento útvar převeden do 3. oddělení 3. odboru II. správy FMV, v jehož čele stál stejný velitel. Hned od počátku roku 1971 byly zahájeny přípravy na nový, mnohem systematictější postup při sledování a rozpracování Židů na území Československa. Mjr. Slabý vyhotovil analýzu problematiky sionismu, která byla následně využívána jako studijní materiál na krajských správách StB, kde se touto činností zabývala 3. oddělení 2. odborů (v případě Správy StB Praha se jednalo o 3. oddělení 2b odboru).²⁷ Dokladem komplexního rozpracování židovského obyvatelstva v ČSSR na celostátní úrovni byl nový objektový svazek „KRAJANÉ – Sionistické

25 ABS, f. A 6/4, inv. j. 1303, RMV ČSSR č. 44 z 30. 9. 1970 Směrnice o evidování a rozpracování nepřátelských osob.

26 ABS, f. MV-H, inv. j. H-711 – Akce SINAJ, Izraelská problematika – zpráva ze 14. 10. 1969.

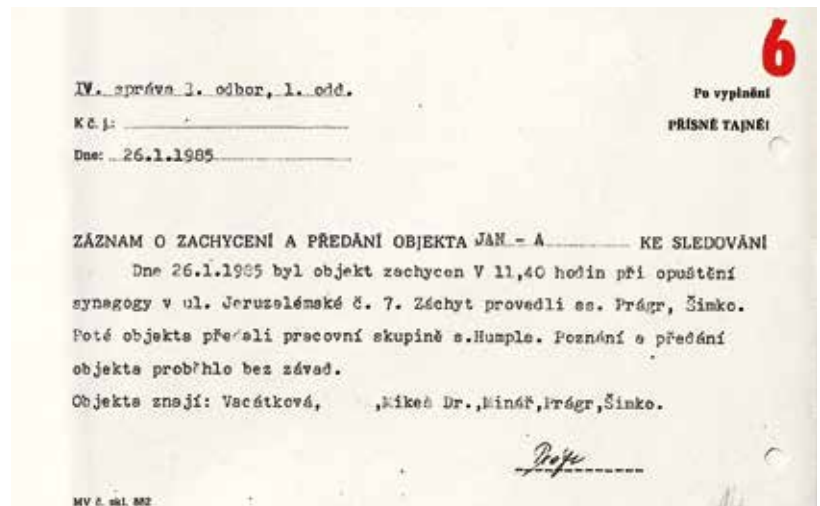
27 Zajímavou studii o státobezpečnostní kontrole židovského obyvatelstva na regionální úrovni na příkladu Východoslovenského kraje

hnutí v ČSSR“, který byl založen dne 12. února 1971. Během následujících let se rozšířil celkem na 39 podsvazků.²⁸

X. správa v boji proti sionismu (1974–1988)

K 1. červenci 1974 proběhla zásadní reorganizace Státní bezpečnosti, při které byla obnovena samostatná Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli pod krycím označením X. správa FMV (od srpna 1979 s upraveným názvem X. správa SNB).²⁹ Podle jejího organizačního řádu patřilo mezi její hlavní úkoly provádět kontrarozvědná opatření a odhalovat v řadách československých občanů a cizinců na území ČSSR osoby důvodně podezřelé z páchání nepřátelské činnosti, mezi jinými i organizátory nepřátelských seskupení a hlavní nositele a šířitele sionismu, zvláště v kultuře a umění, vědě, na vysokých školách a ve sdělovacích prostředcích. Stejně tak měla X. správa FMV odhalovat osoby snažící se o narušování státní církevní politiky.³⁰

Problematiku sionismu od té doby zpracovávalo 1. oddělení 4. odboru X. správy FMV, v jehož působnosti byla navíc problematika trockismu a nově též i maoismu. Ve funkci náčelníka tohoto oddělení pokračoval až do září 1979 pplk. František Slabý, pod jehož vedením se státobezpeč-

Záznam z průběhu sledování agenta „Jana“, 26. ledna 1985

Foto: ABS

nostní agenda sionismu a židovského nacionalismu dále široce rozvíjela. Byla navázána úzká spolupráce s bezpečnostními orgány ostatních socialistických zemí, zejména s KGB. Dne 23. ledna 1975 došlo rovněž k podpisu dohody o součinnosti v oblasti sionismu mezi 4. odborem X. správy FMV a 31. odborem I. správy FMV, který byl od roku 1974 odpovědný za rozvědnou práci na tomto poli v zahraničí. Oba útvary se dohodly na sdílení informací a jejich koordinovaném vyhodnocování mezi rozvědkou a kontrarozvědkou či na vzájemné kooperaci při vytváření agenturních sítí. Rozvědku měla také provádět pro

potřeby 4. odboru X. správy FMV na základě jeho požadavků prověrky v zahraničí.

V prosinci 1978 vydal ministr vnitra Jaromír Obzina novou *Směrnici pro evidenci osob ohrožujících vnitřní pořádek a bezpečnost státu*, jež nahradila dosavadní instrukci k evidování a rozpracování nepřátelských osob ze září 1970. Nový předpis opět potvrdil, že „představitelé a aktivní činitelé sionismu“ nadále patřili mezi hlavní objekty operativního zájmu StB.³¹

Po pplk. Slabém byl v září 1979 do funkce náčelníka 1. oddělení 4. odboru X. správy SNB nejprve jmenován por. Karel Poupě, který však

je HLAVINKA, Ján: Židovská komunita pod kontrolou. Štátna bezpečnosť a židovské náboženské obce na východnom Slovensku v prvej dekáde „normalizácie“. *Pamät národa*, 2005, roč. 2, č. 2, s. 20–32.

28 Objektový svazek „KRAJANÉ – Sionistické hnutí v ČSSR“, reg. č. 2137, registrováno 12. 2. 1971, zničeno 7. 12. 1989. Viz ABS, Protokol registrace svazků agenturního a kontrarozvědného rozpracování, http://www.abscr.cz/data/pdf/knihy/C88/C88_5.pdf (citováno k 31. 3. 2017). Do tohoto objektového svazku byl 26. 2. 1971 převeden i obsah předchozího objektového svazku „Sionisté“, reg. č. 246, který byl založen 29. 6. 1970. Viz Seznam objektových svazků vedených v registračních protokolech StB, <http://www.abscr.cz/cs/vnitro> (citováno k 31. 3. 2017). Další souvislosti k tomuto svazku jsou uvedeny v článku Akce „Pavouk“ v tomto čísle.

29 ABS, f. Sekretariát MV – VI. díl (dále jen A 2/6), inv. j. 204, RMV ČSSR č. 15/1974 z 20. 5. 1974 Organizační uspořádání centrálních útvarů kontrarozvědky, vyšetřování StB a pasů a víz. Ke změně názvu na X. správa SNB viz ABS, f. Sekretariát MV – VII. díl (dále jen A 2/7), inv. j. 148, RMV ČSSR č. 13/1979 z 4. 7. 1979 Organizace federálního ministerstva vnitra, útvarů Sboru národní bezpečnosti řízených ministerstvem vnitra Československé socialistické republiky, útvarů vojsk ministerstva vnitra, odpovědnost za jejich řízení a vymezení pravomocí náměstků ministra vnitra Československé socialistické republiky.

30 ABS, f. A 2/6, inv. j. 251, RMV ČSSR č. 10/1975 z 24. 2. 1975 Organizační řád správy kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli.

31 ABS, NMV ČSSR č. 21/1978 z 28. 12. 1978, kterým se vydávají Směrnice pro evidenci osob ohrožujících vnitřní pořádek a bezpečnost státu. Viz https://www.ustrcr.cz/data/pdf/rozkazy/rmv_no/nmv_21_1978.pdf (citováno k 31. 3. 2017).

X. SPRÁVA SNB
operativní ústav StB

Schválit: **Náčelník X. správy SNB**
plk. **VITOLD ČERNÝ** Měněk
(Funkce, hodnost a příjmení se vyplňuje tisk. strojem)

Ci: **110-00308/4-1/16**

Přílohy:

Dne

PRISNĚ TAJNĚ!

Návrh na sledování

Žádám o sledování v akci (krycí název) " **JAN** " **A 10130**
osobní **3926**

číslo a druh svazku

důvod rozpracování činnost ve prospěch sionistických organizací

po dobu **1** dnů, počínaje dnem **23. března 1986** od **13.00** do **17.00** hodin

Jméno **Daniel** příjmení **HAYER** narozen **12. 8. 1957**

národnost **česká** st. příslušnost **ČSSR** stav **ženatý**

zaměstnán **oblastní rabín při Radě ŽNO v ČSR**

majitel vozidla SPZ ----- typ ----- garáže -----

bytem **Praha 1, ul. Velešlavírova, čp. 10**

Za akci odpovídá a osobně projedná s npor. **GRNÁČ**

buďe k dosažení na telefonní lince **177**

Zastupuje s. **kpt. Vondáček** č. telefonu **543**

Důvod a cíl sledování: **Důležité údaje pro přípravu sledování, předcházení, zabránění, odhalování a dokumentaci trestné činnosti vzhledem na dosažení cíle sledování, zejména předpokládaná činnost osoby, známé nebo předpokládané styky, rod. příslušníci ap.**

Dne **23. března 1986** se uskuteční v objektu Rady ŽNO v ČSR, Praha 1, ul. **Mašelova, čp. 18** oslava, které se zúčastní prionsionisticky zaměřené osoby. Zahášení je ve **14.00** hodin.

Žádám při příchodu a odchodu o provedení fotodokumentace, zejména u osob, nebo rodin a dětí. Žádám rovněž o provedení fotodokumentace styků s pracovníky ŽÚ KS v Praze.

Podpis operativního pracovníka npor. **GRNÁČ** *Josef Grnáč*

Doporučuji: **VŠRS 1. oddělení** dne

Souhlasím: **kpt. HÁVEK Roman** dne

Souhlasím: **Náčelník 4. oddělení X. Správy SNB: pplk. BEVEŠ Josef** dne *Josef Beveš*

(Uvádí se funkce, hodnost, jméno a příjmení)

MV č. sk. 880

Návrh na sledování agenta „Jana“ dokládá snahu zdokumentovat všechny účastníky akcí konaných v sídle Rady ŽNO v ČSR Foto: ABS

vzápětí podal žádost o uvolnění ze služebního poměru s pozoruhodným zdůvodněním, že v dosavadní práci nemůže dostatečně uplatnit své právnické vzdělání a že o operativní práci u SNB ztratil zájem. Jeho ustanovení do funkce náčelníka oddělení proto bylo ke konci října 1979 zrušeno. Od listopadu 1979 byl nejprve dočasně

a poté od ledna 1981 do července 1981 trvale pověřen vedením pplk. Vojtěch Krása, který měl dlouholeté zkušenosti s prací u Státní bezpečnosti a problematice sionismu se věnoval již od roku 1971.

V listopadu 1980 byl vydán nový organizační řád X. správy SNB, který již nezmiňuje boj proti sionismu mezi

jejími základními úkoly. Ty byly nově definovány poněkud obecněji a zaměřovaly se celkově na vyhledávání, odhalování a dokumentování protistátní činnosti a na kontrarozvědnou ochranu před nepřátelskými aktivitami proti ČSSR a zemím socialistické soustavy a proti pravicovým a anti-socialistickým silám uvnitř státu. Na rozdíl od předchozího organizačního řádu z roku 1975 v něm ovšem byly navíc konkretizovány úkoly jednotlivých odborů X. správy SNB. Čtvrtý odbor měl zamezovat vlivu nositelů sionistických a nacionalistických ideologií působících proti ČSSR a ostatním socialistickým zemím.³²

Podrobnější popis hlavních úkolů Bezpečnosti na tomto poli obsahovala tehdejší skripta Vysoké školy SNB s titulem *Boj se sionismem a jeho agenturou*. Měla se prohlubovat kontrarozvědná činnost StB k odhalování „sionistického nepřítele“. Cílem bylo též dokumentovat podvatnou činnost zahraničních sionistických organizací, nepřátelských speciálních služeb a „sionistických emisarů“, rozkrývat spojení se zahraničními sionistickými organizacemi a poté je kontrarozvědně využívat, odhalovat, předcházet a znemožňovat protisocialistickou činnost, podstavovat vlastní agenturu StB do „sionistických center“, odkrývat izraelskou rezidenturu na zastupitelských úřadech kapitalistických zemí, objevovat rozpory v sionistických organizacích a využívat je pro vlastní operativní cíle, aktivně využívat „pokrokové židovské organizace“ proti „ideologické diverzi zahraničních sionistických organizací“, věnovat se operativně osobám, které byly v letech 1968 a 1969 na školeních mládeže v Jugoslávii a Izraeli, kontrolovat Židovskou náboženskou obec v Praze a budovat poziční agenturu z řad osob židovského původu v *místech neformální sionistické koncentrace*.³³

32 ABS, f. A 2/7, inv. j. 211, RMV ČSSR č. 43/1980 z 21. 11. 1980 Organizační řád správy kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli.

33 Cit. dle ABS, f. VŠ SNB, ZIKA, Pavel: *Úkoly orgánů StB v boji s ideologickou diverzí zahraničních sionistických organizací*. Diplomová práce. VŠ SNB, Praha 1980, s. 81.

Od 1. ledna 1981 byl dosavadní název funkce „náčelník oddělení“ nahrazen označením „vedoucí starší referent specialista“ (VSRS). Od října 1981 do konce září 1983 působil v čele oddělení mjr. a poté pplk. Václav Šíma, který po svém dalším povýšení v říjnu 1983 dohlížel na plnění úkolů na úseku sionismu jako zástupce náčelníka 4. odboru X. správy SNB. Od října 1983 do srpna 1988 vykonával funkci VSRS 1. oddělení 4. odboru X. správy SNB po Václavu Šímovi npor./kpt. Roman Hájek. Za jeho vedení se rozvíjela intenzivní spolupráce hlavně s V. správou KGB, maďarskou a polskou kontrarozvědkou, a to zejména v akci „Kongres“. V roce 1986 byl kpt. Hájek s ohledem na výsledky „svého“ antisionistického oddělení hodnocen jako nejlepší vedoucí oddělení v rámci odboru.

II. správa SNB – boj proti sionismu na ústupu (1988–1989)

V srpnu 1988 se odehrála poslední rozsáhlá reorganizace komunis-

tické Státní bezpečnosti, při které byla zrušena samostatná X. správa SNB a její útvary byly začleněny do II. správy SNB.³⁴ Agendu sionismu od té doby řešilo spolu s problematikou nekatolických církví a náboženských sekt 2. oddělení 9. odboru II. správy SNB. Jeho náčelníkem se stal mjr. Oldřich Vobořil, jenž se do té doby profiloval především jako expert na svědky Jehovovy. Vzhledem k tomuto novému organizačnímu uspořádání se státobezpečnostní aktivity na poli sionismu dostaly do zjevného útlumu. Ve skutečnosti se totiž problematice „kontrarozvědné ochrany židovských náboženských obcí“ na území ČSSR od té doby věnovala na centrále jen tříčlenná operativní skupina vedená kpt. Vladimírem Grnácem. Spolu s ním tvořili tento tým kpt. Jiří Vonášek, podílející se na aktivním rozpracování židovské problematiky od ledna 1985, a kpt. Miroslava Vodrážková, jež měla s touto agendou zkušenosti dokonce již od srpna 1983.

V té době už nebyl kladen takový důraz na tuto oblast v rámci StB

Kpt. Jiří Vonášek, specialista na agendu „sionismu“
Foto: ABS

a řada operací byla na konci osmdesátých let ukončována. Výrazně se to dotklo tzv. svazků prověřovaných osob; jestliže v roce 1983 šetřila X. správa SNB „po linii sionismu“ 128 osob,³⁵ v roce 1988 klesl tento počet na 84. V polovině roku 1988 disponovala kontrarozvědná centrála v židovském prostředí celkem 34 tajnými spolupracovníky (TS), 1 důvěrníkem (D) a měla 11 kandidátů tajné spolupráce (KTS).³⁶ Stěžejní dlouhodobé operace vedené v rámci objektového svazku „Krajané“ („Rada“, „Archiv“, „Kongres“, „Generace“, „Rezident“, „Joint“, „Vřídlo“, „Splendid“ a „Alexandria“) i nadále pokračovaly.³⁷ Dokladem toho je i fakt, že po schůzce

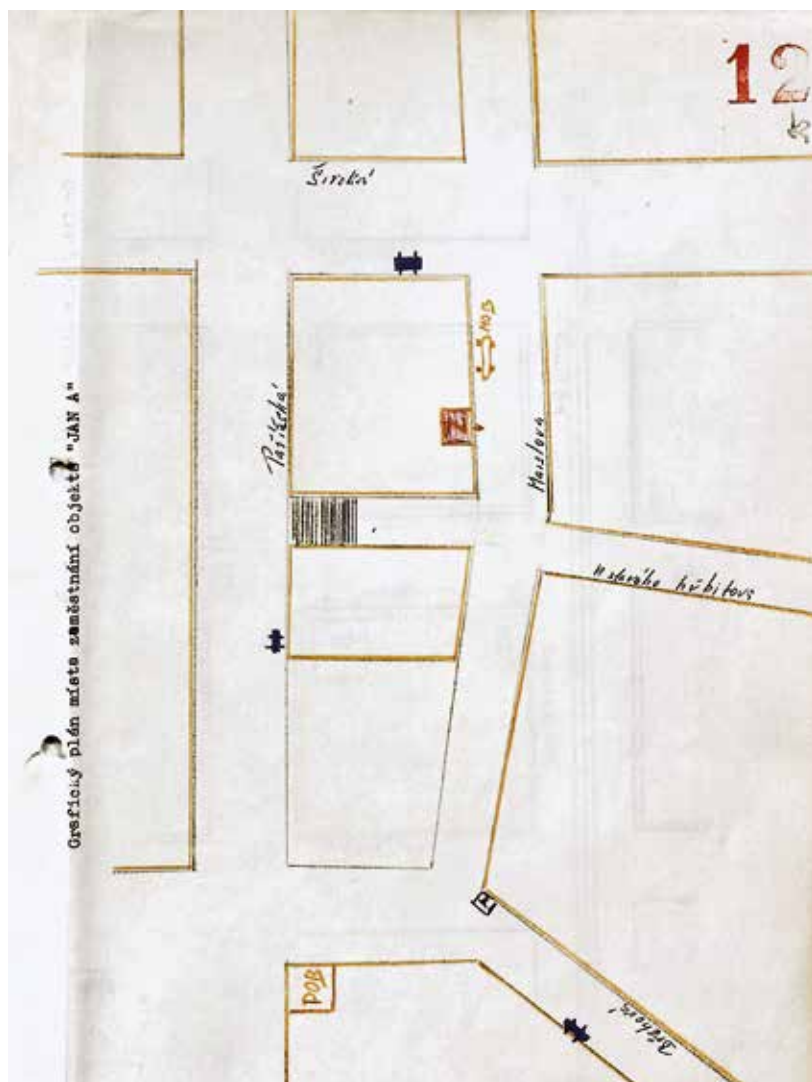
Fotografie ze sledování účastníků akcí Rady ŽNO v ČSR v Praze pořízená v rámci akce „Jan - A“
Foto: ABS

34 ABS, RMV ČSSR č. 12/1988 z 22. 7. 1988 Zřízení útvarů FMV a útvarů podřízených FMV.

35 ABS, f. Statisticko-evidenční odbor FMV - II. díl (A 31/2), inv. j. 170, Statistický přehled osobních spisů KTS, D a PO X. správy SNB a po linii X. správy SNB za rok 1983.

36 Tamtéž, inv. j. 176, Statistický přehled kontrarozvědného rozpracování, tajných spolupracovníků, schůzkových bytů, prověřovaných osob, kandidátů tajné spolupráce a důvěrníků po linii X. správy SNB za 1. pololetí 1988.

37 ABS, f. Správa kontrarozvědky (II. správa) - I. díl (A 34/1), inv. j. 590, Rozpracování hlavních úkolů ročního plánu II. správy SNB 1989 na podmínky 9. odboru, 17. 1. 1989.

Plán okolí sídla Rady ŽNO v ČR v Praze vyhotovený pro potřeby operace týkající se agenta „Jana“ Foto: ABS

z října 1988 se na říjen 1989 plánovalo koordinační jednání představitelů 9. odboru II. správy SNB se zástupci V. správy KGB „po linii sionismu“.³⁸

Operativní svazky státobezpečnostní problematiky boje proti sionismu byly z velké části zničeny na

sklonku roku 1989, proto je rekonstrukce činnosti Státní bezpečnosti v této oblasti komplikovanější. Rozsah skartací popsal při své prověrce v dubnu 1990 kpt. Vladimír Grnáč. Tvrdil, že skartace se prováděla již v listopadu postupně až do měsíce led-

na, kdy byly skartovány jako poslední svazky TS. Chci podotknout, že z těchto svazků byly vybrány všechny vybrané materiály mimo Memorand a závazků o spolupráci a nejcharakterističtější materiály k osobě TS. Skartace se prováděla tím způsobem, že se materiály přetrhávaly a házely do pytlů, které se pečetily a odnášely do skladu 9. odboru, odtud se pak centrálně odvážely. Svazky TS se rovněž dávaly do papírových pytlů, kam se potom odvážely ke skartaci, mi není známo. Že by se nějaké materiály odnášely mimo úřad nebo že by se ničily mimo správu, mi není známo.³⁹ Dle svědectví mjr. Romana Hájka byla skartace zajišťována v papírnách ve Štětí.⁴⁰

Když se v rámci začínajících prověrek příslušníků Státní bezpečnosti rozepisoval v únoru 1990 o své dosavadní činnosti mjr. Oldřich Vobořil, poslední vedoucí kontrarozvědného útvaru určeného k potírání sionismu, o aktivitách StB v této oblasti zcela pomlčel. Naopak mjr. Roman Hájek, jenž se snažil doložit užitečnost svých zkušeností i ve změněných společenských poměrech, se nerozpokoval ve svém písemném záznamu pro prověřkovou komisi doporučovat, aby nový Úřad pro ochranu ústavy a demokracie pokračoval na základě dosavadních kontrarozvědných zkušeností StB v rozkrývání záměrů sionistických organizací vůči ČSSR.⁴¹

Závěrem

Jak vlastně přistupovali příslušníci Státní bezpečnosti ke svébytné agendě „potírání sionistické báze“? Můžeme jejich aktivity jednoduše charakterizovat jako primitivní antisemitismus? Bezpochyby je možné poukázat na celou řadu případů, na nichž lze antisemitské tendence v rámci StB konkrétně doložit. V nejvyhraněnější podobě se to projevilo

38 Tamtéž, inv. j. 983, Informace pro I. náměstka MV ČSSR s. genpor. Ing. Aloje Lorence, CSc., 7. 9. 1989.

39 ABS, f. Personální spisy příslušníků MV, Personální spis Vladimíra Grnáče, Záznam o prověrce 3. 4. 1990.

40 Tamtéž, Personální spis Romana Hájka, Osobní vyjádření ke službě v Ministerstvu vnitra z 13. 2. 1990.

41 Tamtéž.

Fotografie ze sledování účastníků akcí pořádaných v rámci pražské židovské náboženské obce

Foto: ABS

v protižidovské štvanci kolem roku 1952, která se sice halila do ideologického sousloví „boj proti kosmopolitismu“, ale ve své podstatě byla motivována představami o reakčním celosvětovém spiknutí Židů sloužících mezinárodnímu kapitálu a imperialismu.

Podobná antisemitská vlna se znovu zvedla zejména v letech 1970–1972, kdy komunistická kontrarozvědka

rozvíjela teorie o údajných přípravách sionistického spiknutí v letech 1968–1969. Jak bylo ukázáno, rovněž v ostatních etapách vývoje věnovala StB židovskému obyvatelstvu zvýšený zájem. Zejména dlouhodobá operace „Pavouk“, jejímž smyslem bylo vytvořit komplexní evidenci Židů a zamezit jejich „nepřiměřenému“ vlivu ve společnosti, nezapře zřetelný antisemitský podtext. Na dru-

hou stranu si musíme uvědomit, že Státní bezpečnost se snažila dohlížet na celou společnost a její pozornost přitahovaly všechny společenské skupiny a komunity, jež se nějakým způsobem vymykaly zglajchšaltované většině či které udržovaly výraznější kontakty do zahraničí. Židé a jejich náboženské obce tak z řady důvodů nemohli uniknout z hledáčku totalitní tajné policie.

Náčelníci oddělení kontrarozvědky StB určeného pro boj proti tzv. sionismu v letech 1969–1989

Od druhé poloviny roku 1969 obnovila Státní bezpečnost svůj zájem o problematiku tzv. sionismu. Dokladem je zejména akce „Pavouk“ zaměřená na plošné mapování židovského obyvatelstva v Československu. V rámci struktur kontrarozvědné centrály existovalo až do roku 1989 oddělení, které bylo pro tuto oblast vyčleněno. V jeho vedení se postupně vystřídal následující náčelníci:

Jiří Čermák (nar. 1925) byl původním povoláním soustružník. Dne 13. 6. 1945 nastoupil jako střelec k pohotovostnímu pluku 1 NB a byl ustanoven čekatelem SNB; 1. 2. 1948 se stal řidičem SNB u útvaru 9600, služební poměr mu byl ovšem 1. 9. 1951 zrušen na základě § 4, odst. 1, písm. h) zákona č. 85/1950 Sb., o opatřeních souvisících s úpravou kázeňského práva příslušníků ozbrojených sborů. Oficiálně tak byl hodnocen jako příslušník podávající nedostatečný pracovní výkon. Do služby u MV se vrátil 1. 12. 1957 a byl ustanoven starším referentem 1. oddělení 2. odboru II. správy MV, 1. 5. 1959 přemístěn do 2. oddělení téhož odboru. Dne 1. 1. 1960 byl jmenován do funkce náčelníka 3. oddělení 1. odboru II. správy MV, následně 1. 4. 1961 povýšen do pozice náčelníka 2. odboru II. správy MV. Po vytvoření jednotné kontrarozvědky se od ledna 1964 stal náčelníkem 2. oddělení 2. odboru II. správy MV. V letech 1964–1966 absolvoval denní studium SOŠ MV FED a poté 1. 10. 1966 nastoupil do funkce náčelníka 2. oddělení 5. odboru II. správy HS StB. V letech 1967–1968 studoval angličtinu na jazykové škole MV v Praze. Od 1. 3. 1969 působil v „izraelské problematice“ jako náčelník IV. odboru Správy „R“ II. správy FS ZS. V lednu 1971 byl dočasně ustanoven náčelníkem 10. odboru II. správy FMV. V letech 1973–1974 absolvoval nejprve kurz ruského jazyka a poté byl vyslán na tříměsíční kurz při VŠ FED KGB v Moskvě. Nato byl 1. 7. 1974 jmenován náčelníkem 2. odboru II. správy FMV; 1. 3. 1977 byl přeložen na sekretariát FMV. Od října 1977 do února 1980 byl náčelníkem filmového oddělení odboru sdělovacích prostředků IX. správy FMV. K 29. 2. 1980 odešel ze služby u MV do důchodu. Dosáhl hodnosti podplukovníka.

František Slabý (nar. 1926) byl původním povoláním strojní zámečnick. V roce 1947 se stal pracovním referentem okresního výboru Československého svazu mládeže a poté v letech 1948–1949 působil na krajském výboru ČSM Praha jako vedoucí tajemník pro Prahu 4 a poté pro Prahu 9; byl rovněž členem okresního akčního výboru Národní fronty a podílel se zejména na čistkách v řadách Sokola. Dne 1. 9. 1949 nastoupil do služeb MV, nejprve do šifrovacího a luštitelského oddělení v rámci odboru BA IV. sektoru Velitelství StB. Po reorganizaci pracoval od 1. 1. 1951 v sekretariátu MV, již v říjnu 1951 byl ale přeložen do I. sektoru Velitelství StB (řešil agen-

du agentů-chodců a amerických špionážních ústředí v Rakousku, později byl přidělen na problematiku západního Německa). Od prosince 1953 byl náčelníkem 2. oddělení 3. odboru II. správy MV, v květnu 1954 byl převeden ke KS MV Praha. V letech 1955–1957 absolvoval SOŠ MV FED v Praze, kde si dodělal maturitu. Poté pokračoval jako náčelník oddělení II. odboru KS MV Praha. Od května 1958 vedl operativní skupinu StB pro Prahu 12, 1. 4. 1960 se stal náčelníkem OO MV Praha 10, po zrušení tohoto útvaru byl od března 1964 náčelníkem 1. oddělení II. A od-

boru KS MV Praha. V letech 1969–1970 vedl stranickou disciplinární komisi při prověrkách a stal se náčelníkem sekretariátu Správy StB Praha. Od 1. 5. 1970 byl převeden k Hlavní správě StB ČSR a začal pracovat na 3. odboru na problematice sionismu. Od 15. ledna 1971 byl ustanoven náčelníkem 3. oddělení 1. odboru II. správy FMV, odkud byl v dubnu 1973 s celou agendou převeden do 3. oddělení 3. odboru II. správy FMV. Po další reorganizaci byl 1. 7. 1974 jmenován náčelníkem 1. oddělení 4. odboru X. správy FMV. V roce 1976 absolvoval tříměsíční kurz při VŠ FED KGB v Moskvě, v září 1979 byl převeden do činné zálohy a vyslán k plnění služebních úkolů do Leningradu. Po návratu ze SSSR se od května do prosince 1984 opět krátce věnoval jako starší referent specialista 1. oddělení 4. odboru X. správy SNB problematice sionismu. Dne 31. 12. 1984 odešel do důchodu. Ve své kariéře dosáhl hodnosti podplukovníka.

JUDr. Karel Poupě (nar. 1948) používal u StB krycí jméno „Kyncl“. Původně byl zaměstnán jako dělník v ČKD, v letech 1966–1970 studoval na Střední průmyslové škole strojnické v Praze. Do služby k SNB byl přijat 1. 3. 1971 a stal se frekventantem Pohotovostního pluku VB ČSR

Praha, kde získal zařazení jako velitel vodního děla a pak funkci zástupce velitele čety. Dálkově studoval Právnickou fakultu UK v Praze a v letech 1974–1977 působil ve školském oddělení Pohotovostního pluku VB jako odborný učitel kriminalistiky. Dne 1. 4. 1977 byl na vlastní žádost přeřazen do 3. oddělení 4. odboru X. správy FMV, kde se věnoval úseku protizákonných písemností, teroru a nedovoleného ozbrojování. Vykazoval velmi dobré výsledky, řídil sedm tajných spolupracovníků. Od srpna 1978 byl zařazen mezi kádrové rezervy na funkci náčelníka oddělení, a tak byl kromě běžných

operativních úkolů pověřován organizační a kontrolní činností v problematice boje proti sionismu. Podílel se i na zpracovávání analytických a hodnotících zpráv a informací v této oblasti. Po uvolnění funkce náčelníka 1. oddělení 4. odboru X. správy SNB byl tak celkem logicky 15. 9. 1979 jmenován do této pozice. Ovšem již 1. 11. 1979 byl přeřazen na krátký čas jako starší referent do 3. oddělení téhož odboru, které se specializovalo na tzv. nacionalistická centra týkající se ukrajinské, ruské a maďarské menšiny, a od 1. 12. 1979 do 30. 6. 1980 byl přidělen do 2. oddělení 1. odboru X. správy SNB, které rozpracovávalo tzv. antisocialistické síly. Od července 1980 byl na vlastní žádost z osobních důvodů uvolněn ze služebního poměru. U Sboru národní bezpečnosti dosáhl hodnosti poručíka.

Vojtěch Krása (nar. 1921) byl původním povoláním strojní zámečnick. Do služeb MV nastoupil 14. 6. 1945, a sice k zemskému velitelství SNB Praha. Dne 1. 5. 1952 byl zařazen k 6. odboru kádrové správy MNB, v roce 1954 byl přeložen do odboru školského HS VB a poté do odboru boje proti rozkrádání a spekulaci (OBRS) v rámci HS VB. V prosinci 1956

byl ustanoven do funkce zástupce náčelníka 5. oddělení 2. odboru HS VB. Od 1. 2. 1964 byl přeložen k StB, do 5. oddělení 5. odboru II. správy MV, od 1. 10. 1966 do 3. oddělení 6. odboru II. správy MV. K 1. 4. 1969 se stal starším referentem specialistou ve 2. oddělení analytického odboru II. správy FS ZS. Od 15. 1. 1971 působil na protisionistickém 3. oddělení 1. odboru II. správy FMV, v této problematice pokračoval od 15. 4. 1973 i v rámci 3. oddělení 3. odboru II. správy MV a od 1. 7. 1974 v 1. oddělení 4. odboru X. správy FMV. Dne 1. 11. 1979 byl dočasně pověřen výkonem funkce náčelníka tohoto oddělení, od 1. 1. 1981 byl již do této pozice ustanoven trvale, ale již 31. 7. 1981 odešel ze služby do starobního důchodu. V rámci svého dlouhého působení u SNB dosáhl hodnosti podplukovníka.

Václav Šíma (1936–2003) byl původně zaměstnán jako horník. Do služebního poměru k SNB byl přijat 1. 2. 1958, zařazen byl do 3. odboru KS MV Praha, kde pak od února 1964 do dubna 1969 pokračoval ve 2. odboru (nejprve

v 5. oddělení a od roku 1967 v 1. oddělení). Současně v letech 1964–1966 studoval v Ústřední škole MV FED v Praze. Od dubna 1969 do března 1971 pracoval ve 2. oddělení 7. odboru Správy StB Praha. V březnu 1971 byl přeložen na II. správu FMV, nejprve do října 1971 působil v pozici staršího referenta 1. oddělení 3. odboru, od listopadu 1971 pak ve 3. oddělení 2. odboru. V dubnu byl 1973 převeden do 3. oddělení 1. odboru. V letech 1973–1974 absolvoval jedenáctiměsíční kontrarozvědný kurz při VŠ FED KGB v Moskvě. Po reorganizaci StB se 1. 7. 1974 stal náčelníkem 2. oddělení 4. odboru X. správy FMV (zaměření na tzv. ideodiverzní centra). Od září 1975 do konce roku 1976 pak vedl 1. oddělení 2. odboru X. správy FMV, které se specializovalo na oblast kultury. Od ledna 1977 byl přeložen jako starší referent 1. odboru X. správy FMV (úsek tzv. pravicových a oportunistických sil), nejprve ve 3. oddělení a pak od března 1977 v 1. oddělení. Od srpna 1979 do července 1980 vedl 3. oddělení 4. odboru X. správy SNB, jež se věnovalo ruské a ukrajinské problematice (byl oceňován za to, že se pod jeho vedením podařilo proniknout do zahraničních center exilových organizací OUN a NTS). Od srpna 1980 do září 1981 stál v čele 2. oddělení 4. odboru X. správy SNB. Od 1. 10. 1981 do 1. 10. 1983 byl vedoucím starším referentem specialistou 1. oddělení 4. odboru X. správy SNB, která se zabývala problematikou boje proti sionismu. Od října 1983 byl zástupcem náčelníka tohoto odboru. Po další reorganizaci StB pokračoval od 1. 9. 1988 jako zástupce náčelníka 12. odboru II. správy SNB, čímž přestal mít kontrolu nad oblastí sionismu. Dne 15. 1. 1990 byl zařazen do zálohy a 30. 6. 1990 uvolněn ze služebního poměru příslušníka SNB. Ve službě dosáhl hodnosti podplukovníka.

JUDr. Roman Hájek (nar. 1954) byl přijat do služeb SNB 1. 3. 1974 a stal se frekventantem Pohotovostního pluku VB ČSR. V září 1975 nastoupil jako referent do 3. oddělení 2. odboru Správy StB Hradec Králové, kde měl možnost se poprvé setkat se státobezpečnostní problematikou sionismu. Dne 1. 5. 1978 byl přeložen k X. správě FMV do 2. oddělení 4. odboru na úsek tzv. ideodiverzních centrál. V letech 1978–1981 absolvoval denní studium na fakultě StB Vysoké školy SNB. Poté od 1. 8. 1981 nastoupil do 1. oddělení 4. odboru X. správy SNB, tedy na úsek boje proti sionismu. Záhy řídil osm tajných spolupracovníků a byly mu svěřeny ty nejdůležitější operace tohoto oddělení (akce „Kongres“¹, „Rada“² a „Archiv“³). Během

1 Akce „Kongres“ se zaměřovala na systematické shromažďování informací o činnosti Světového židovského kongresu a Evropského židovského kongresu. Prostřednictvím své agentury se StB současně snažila aktivy těchto organizací aktivně ovlivňovat.

2 Akce „Rada“ byla vedena s cílem sledovat Radu židovských náboženských obcí (ŽNO) v ČSR a Ústředný svaz ŽNO v SSR. V rámci této operace bylo také koordinováno rozpracování všech židovských náboženských obcí v Československu. V neposlední řadě kontrarozvědka systematicky bránila vybudování federálního orgánu zastřešujícího všechny židovské obce v ČSSR. Prostřednictvím svých vlivových opatření StB usilovala o omezení činnosti židovských obcí výhradně na náboženské otázky, neboť se obávala, že se stanou zá-

nepřítomnosti vedoucího staršího referenta specialisty mu bývalo svěřováno jeho zastupování v čele útvaru. V roce 1983 absolvoval měsíční kurz pro náčelníky při VŠ FED KGB v Moskvě. Od 1. 10. 1983 byl dočasně pověřen vedením oddělení a k 1. 5. 1984 jmenován řádným výkonem funkce vedoucího staršího referenta specialisty. Po reorganizaci StB

změnil své zaměření, byl postaven do čela 3. oddělení 12. odboru II. správy SNB, které se zabývalo problematikou pacifismu, ekopacifismu a stážístů-stipendistů. V květnu 1989 byl v pozici zástupce náčelníka 10. odboru II. správy SNB, měl na starosti úsek tzv. antisil a protizákonných písemností. Jeho kariéra u StB vyvrcholila 1. 11. 1989 jmenováním do funkce náčelníka 11. odboru II. správy SNB určeného pro problematiku kultury, vědy, školství a mládeže. Dne 15. 1. 1990 byl zařazen do zálohy, 23. 3. 1990 dočasně zproštěn výkonu služby a 25. 6. 1990 propuštěn ze služebního poměru k SNB. V závěru služební kariéry dosáhl v listopadu 1989 hodnosti majora.

JUDr. Oldřich Vobořil (nar. 1951) původně pracoval jako automechanik ČSAD Praha-Karlín. Do služebního poměru k SNB byl přijat 1. 3. 1971 a nastoupil jako řidič k Pohotovostnímu pluku VB ČSR. V září 1972 byl přeložen ke 3. oddělení 1. odboru Správy StB Praha, od srpna 1973 k 4. oddělení 4. odboru, kde se věnoval operativní práci na úseku náboženských sekt. Od dubna 1975 byl referentem 4. oddělení 2b odboru, kde pokračoval ve své církevní specializaci. V říjnu 1975 byl přeložen na centrálu do 2. oddělení 5. odboru X. správy SNB, které se zaměřovalo na nekatolické církve a náboženské sekty. V letech 1979–1983 studoval na fakultě StB Vysoké školy SNB, kde dosáhl titulu „Vzorný posluchač“ a obhájil diplomovou práci na téma Teorie diverze. Během studií napsal také práci na téma Svědci Jehovovi, která byla publikována na pokračování v časopise *Bezpečnost* a následně v roce 1984 i ve *Večerní Praze*. Po dokončení studia se v srpnu 1983 vrátil do 2. oddělení 5. odboru X. správy SNB, kde se nadále věnoval rozpracování svědků Jehovových a začal

také zastupovat vedoucího svého oddělení. Do funkce vedoucího staršího referenta specialisty byl oficiálně jmenován 1. 11. 1984. Pod jeho vedením StB realizovala akci „Centrum“, v jejímž rámci došlo k odhalení podzemní tiskárny svědků Jehovových. Dne 1. 9. 1988 se po reorganizaci StB postavil do čela 2. oddělení 9. odboru II. správy SNB, kam byla převedena problematika nekatolických církví a náboženských sekt a také boj proti sionismu. K 15. 1. 1990 byl zařazen do zálohy, poté 23. 3. 1990 dočasně zproštěn výkonu služby a 25. 6. 1990 byl jeho služební poměr ukončen. V rámci své kariéry u Sboru národní bezpečnosti dosáhl hodnosti majora.

JUDr. Vladimír Grnáč (nar. 1955) byl původním povoláním elektrotechnik v n. p. Tesla Banská Bystrica. Do služeb SNB byl přijat 1. 3. 1975 a zařazen do Pohotovostního útvaru VB SSR. V září 1976 byl přeložen do 2. oddělení 1. odboru XII. správy FMV v Bratislavě. V letech 1978–1983 studoval fakultu StB Vysoké školy SNB. V srpnu 1982 byl ustanoven starším referentem 1. oddělení 4. odboru X. správy SNB a začal se tak věnovat problematice sionismu na kontrarozvědné centrále. V této činnosti byl velmi aktivní a již v roce 1984, kdy byl povýšen do funkce staršího referenta specialisty a zařazen

do kádrových rezerv na pozici vedoucího, obsluhoval devět tajných spolupracovníků a podílel se na řízení slovenských útvarů StB při rozpracování oblasti sionismu. Zpracovával analytické zprávy pro vedení X. správy SNB a FMV a vytyčoval aktivní opatření v akcích „Rada“, „Kongres“ a „Joint“⁴. V rámci reorganizace kontrarozvědky se 1. 9. 1988 stal starším referentem specialistou 2. oddělení 9. odboru II. správy SNB. Dne 15. 1. 1990 byl zařazen do zálohy a 23. 6. 1990 propuštěn ze služebního poměru. V té době měl hodnost kapitána.

Údaje k uvedeným příslušníkům a fotografie pocházejí z jejich personálních spisů a osobních evidenčních karet, které jsou uloženy v Archivu bezpečnostních složek.

pd

kladnou pro šíření sionismu a židovského nacionalismu. V rámci této akce budovala StB agenturní a důvěrnickou síť v židovském náboženském prostředí.

- 3 Akce „Archiv“ byla zacílena na činnost Státního židovského muzea v Praze a na dohled nad judaistickými archivními fondy v Československu. Tajná policie předpokládala, že jsou zdrojem zpravodajsky zajímavých informací, o něž bude mít zájem americká a izraelská rozvědka. Budovala pozici agenturu v muzejních a archivních institucích tak, aby byl získán dokonalý přehled o všech zájemcích o badatelský přístup k historickým sbírkám s židovskou tematikou. V některých případech kontrarozvědka aktivně zabránila některým vědeckým projektům, jež předpokládaly využití československých judaik.
- 4 Akce „Joint“ byla zaměřena na sledování činnosti podpůrné organizace American Jewish Joint Distribution Committee na území Československa a související vyplácení sociální podpory Židům. Cílem bylo tyto aktivity postupně zcela eliminovat. StB se obávala, že je Joint využíván americkou zpravodajskou službou CIA, proto byli důkladně sledováni všichni jeho zástupci během svého pobytu v ČSSR.